

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „ФИТОТЕРАПИЈА” - СКРИПТА ОД АВТОРИТЕ ПРОФ. Д-Р
ЛИЛЈАНА КОЛЕВА-ГУДЕВА, ДОЦ. Д-Р ВИКТОРИЈА МАКСИМОВА И
М-Р ФАРМ. МИХАИЛ АЛЕКСАНДРОВ, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ
НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр. 2002-111/54 од 223. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултет за медицински науки, одржана на 5.6.2019 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- д-р Биљана Горѓеска, редовен професор на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип;
- д-р Зорица Арсова-Сарафиновска, вонреден професор на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,

за изготвување на извештај, рецензија за скрипта/учебно помагало „ФИТОТЕРАПИЈА“ од проф. д-р Лилјана Колева-Гудева, доц. д-р Викторија Максимова и м-р фарм. Михаил Александров, наменет за студентите на прв циклус студии на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на доставениот ракопис, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Предложениот ракопис со наслов „Фитотерапија“ од проф. д-р Лилјана Колева-Гудева, доц. д-р Викторија Максимова и м-р фарм. Михаил Александров за објавување во електронска форма во вид на скрипта во е-библиотека на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип е наменет за предметот Фитотерапија, што се слуша во шестиот семестар, на студиската програма Фармација на Факултетот за медицински науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, со неделен фонд на часови од 2 + 2 + 1.

Ракописот на проф. д-р Лилјана Колева-Гудева, доц. д-р Викторија Максимова и м-р фарм. Михаил Александров е подготвен според наставната програма и ја опфаќа наставната материја за курсот Фитотерапија.

Податоци за обемот на ракописот: Ракописот има вкупно 310 страници (А4 формат, со големината на фонтот Agial 11, единечен проред) и во однос на обемот ги задоволува основните критериуми за објавување на рецензирана скрипта во електронска форма според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Содржината на скриптата е поделена на 11 поглавја, кои одговараат на посебни наставни единици од областа на фитотерапијата. Покрај текстот, ракописот содржи и 25 табели и 217 слики и шематски прикази. Сликите и табелите во оваа скрипта имаат за цел да го олеснат совладувањето на предвидениот материјал за студентите при изучување на дејството на одредени групи на хербални препарати врз дефинирани анатомско-физиолошки системи во човековиот организам.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Овој текст ќе има голем придонес во реализација на наставата по фитотерапија, бидејќи студентите на студиската програма Фармација при Факултетот за медицински науки досега немаат на располагање скрипта по овој предмет. При изработката на овој ракопис авторите консултирале релевантни научни извори кои се однесуваат на современите и практичните приоди во обработка на предвидените наставни содржини, но и литература за понатамошно проширување на сознанијата од областа на фитотерапијата од реномирани домашни и светски автори.

Краток опис на содржината: Со кус предговор, авторите ги воведуваат студентите во основната содржина на скриптата, а потоа следи детална разработка на предметната програма за предметот Фитотерапија. На крајот е дадена листа на референци или

библиографија (користена литература). Содржината што се презентира во скриптата е систематизирана во еднаесет поглавја.

Во првото воведно поглавје е даден историскиот развој на фитотерапијата како и карактеристиките на рационалната фитотерапија која до ден-денес се користи. Ова поглавје им ги сумира на студентите основните дефиниции и поими кои се користат во фитотерапијата и поради тоа е од особена важност за нив.

Второто поглавје ги опфаќа основните анатомско-функционални особини на кардиоваскуларниот систем и заболувањата, односно симптомите кои може да се третираат со хербални препарати. Притоа тука подетално се обработени хербални препарати кои најчесто се користат во третман на хронична венска инсуфициенција, атеросклероза, артериска хипертензија и слично.

Третото поглавје се однесува на хербалните препарати коишто се користат при терапија на симптоми поврзани со централниот нервен систем, како што се: несоница и анксиозност, депресија, деменција и слично. Хербалниот третман како терапевтски пристап за едни од најчесто застапените здравствени проблеми во денешницата е од огромно значење за студентите.

Четвртото поглавје ги опфаќа хербалните препарати што се користат во третман на симптоми поврзани со гастроинтестиналниот тракт, како што се: стоматитис и гингивитис, диспепсија, надуеност и флатуленција, гастритис, дијареа и констипација. За секоја од овие состојби постојат голем број на хербални препарати кои може да се користат во терапија, а во скриптата се потенцирани оние со поголема ефикасност и примена.

Во петтото поглавје се опишани хербалните дроги и препарати коишто се користат во превенција и третман на заболувања на хепатобилијарниот систем. Хепатопротективното, холеретичното и холагогното дејство се специфични за одредени растителни дроги кои се обработени во ова поглавје.

Шестото поглавје опширно ги обработува хербалните препарати кои се користат во третман на најчестите респираторни заболувања. Сува надразнителна, како и продуктивна кашлица се заболувања за кои лек од избор е некој хербален препарат со антитусично или секретолитичко дејство. Настинката и грипот, како и други воспалителни процеси на дишните патишта, исто така, во одреден степен може да се третираат со фитопрепарати кои се наведени на студентите во ова поглавје.

Седмото поглавје ги опфаќа симптомите карактеристични за машкиот и за женскиот репродуктивен систем, одделно, како и нивниот третман со хербални препарати. Препаратите од семе од тиква, сабал палма и слично во третман на бенигна хиперплазија на простата, како и препаратите од ноќниче, коноплика и цимицифуга во третман на климактериум или предменструален синдром се подетално претставени за студентите.

Хербалните препарати кои најчесто се користат како уроантисептици и диуретици, во третман на заболувања на уринарниот тракт се истакнати во осмото поглавје.

Во деветтото поглавје се опишани претставниците на хербалните дроги кои може да се употребуваат во третман на некои полесни кожни инфламаторни процеси, како и третманот на рани и изгореници. Тука се опфатени дроги кои се користеле уште одамна во овие цели, но денес веќе постојат и монографии за истите кои содржат податоци за нивната ефикасност и безбедност.

Десеттото поглавје ги обработува фитопрепаратите коишто се користат како адаптогени и имуностимулаторни дроги. Вообичаено, за овие цели се употребуваат женшенот и ехинацеата, обработени подетално во ова поглавје.

Последното еднаесетто поглавје се однесува на две опширни теми, кои во ова поглавје се само накратко претставени, со цел да им се укаже нивната важност на студентите. Едната тема ги разработува основните принципи кои треба да се почитуваат при контролата на квалитет на хербалните препарати од производството на хербалната дрога, преку добивање на нејзината преработка, па сè до контрола на квалитет на готова фармацевтска дозирана форма. Воедно, во ова поглавје е опфатена и ефикасност и безбедност на хербалните препарати. Тука им се потенцира на студентите дека хербалните препарати без оглед на нивното природно потекло може да бидат токсични или да предизвикаат сериозни несакани

ефекти, што во одредена мера зависи и од квалитетот на готовиот хербален лек кој доаѓа до пациентите.

На крајот од скриптата е даден прилог кој претставува Речник на медицински термини и истиот е преземен од соодветно цитирана литература. Во делот Литератур, се цитираат референците користени при изработката на овој ракопис, кои истовремено претставуваат и дополнителна информација за сите оние студенти и корисници кои имаат желба да ги прошират своите сознанијата од областа на фитотерапијата.

ЗАКЛУЧОК

При презентирањето на наставната програма од областа на фитотерапија, авторите на овој труд применуваат современи начела и принципи и од методски и од методолошки аспект. Наставните единици се елаборирани системски и прегледно, што е основен предуслов студентите да можат лесно да ја следат, воспримат и разберат суштината на предвидената содржина од областа на фитотерапијата. Секако, оваа скрипта би била еднакво корисна и за веќе дипломираните студенти, како литература во која преку слики и текст би можеле брзо и лесно да се потсетат на поважните групи на хербални препарати кои во пракса често се користат.

Од горнаведеното може да се заклучи дека ракописот со наслов „Фитотерапија“ – скрипта од проф. д-р Лилјана Колева-Гудева, доц. д-р Викторија Максимова и м-р фарм. Михаил Александров ги задоволува основните критериуми за објавување во форма на рецензирана скрипта. Поради тоа, како членови на Рецензентската комисија, со задоволство им предлагаме на членовите на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки во Штип да го прифатат овој труд за објавување како електронска рецензирана скрипта во е-библиотеката на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Биљана Ѓорѓеска, редовен професор, с.р.

Д-р Зорица Арсова-Сарафиновска, вонреден професор, с.р.